

Մասիս լրագիրը 5 անգամ վր հրատարակուի Կարաբ. 4 Օրաբերք եւ 1 Շաբաթերք :-

|               |                |        |
|---------------|----------------|--------|
| Տարեկան դին   | 4 Պոլսոյ համար | 180    |
| Վեցամսեայ դին | Գաւառաց        | 10 Մէհ |
| Վեցամսեայ դին | Ե.Պոլսոյ       | 90 Հրր |
| ,,            | Գաւառաց        | 5 Մէհ  |

Իւրաքանչիւր բառոյ դին

|            |        |
|------------|--------|
| Շաբաթաբերք | 60 փր. |
| Օրաբերք    | 20 ,,  |

ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վաղարշական սպանութեանց ո՛րչափ ապարդիւն ըլլալը խիստ շատ անգամ մեր էջերուն մէջ նշանակած եւ եղեռնադարձները խստիւ դատապարտած ենք։ Այնուհետեւ որ Վերայել իշխանին սպանութիւնն Լեւոնայի մէջ տաք գլուխները դարձեալ բոլորներէ, մանուսանդ Վնդդիա գտնուող գաղղիայի դադլթիականները, որոցմէ անանք Պէյլիքս-Իւս անուն անձին տակաւ գահալիւծամբ ժողովակմը կազմեր, Վարդէոն կայսրն օրէնքէ դուրս համարելով սպաննելու խոչնդովները ըրեր, եւ այս ալ բաւական չտեսնելով գրգռիչ յայտարարութիւններ ալ հրատարակեր են։ Վարիկի մէջ այս եղելութիւններն իմացուելով, զորոց մեծաւ թէ ռնորայէն դարձեալ դաւադիրներ եկած են կայսրն սպաննելու, եւ բնականաբար ոտտիկանութիւնն իր հսկողութիւնը աւելցուց։ Այս պաշտօնական Իէյի լրագիրն ալ նշանակութեան արժանի յօդուած մը հրատարակեց, ուր Վնդդիոյ թագուհոյն եւ Պէլքիայի թագաւորին բարոյական սպառնալիքներ կրնէ այնպիսի մարդապաշտաններու իրենց երկրին մէջ սպառնաւորան տուած ըլլալնուն պատճառաւ։ Իայց ամենին աւելի նշանակութեան արժանի է նոյն իսկ Վարդէոն կայսրն խօսքերը, զորս անցեալներն ըսած է Պսմթէնպլոյի պալատն եղած բաղնիքի մէջ միւս միւս մը մէջ, ուր դիտողութիւններ եւ կանկածներ կը յայտնուէին որ չըլլայ թէ այնպիսի չար օրինակներն ու դարձելի զրգուցութիւնները վերջական կայսրն կենաց դէմ դաւադրութիւն մը յարուցանեն։ Եւ անոն կայսրը խօսիլ սկսելով, ամենուն աչքն իր վրայ դարձաւ եւ իր կարծիքը բացատրելով ըստ թէ իր գտնուած դիրքին մէջ միմիայն Վաղդիոյ դարգայման եւ մեծութեան համար կենաց կը փախարի։ Թէ յոյս ունի որ Վախաննամու թիւերը որ զինքը անկերես պաշտպանած էր եւ որոյ ձեռքն է իւր քաղաքը, չափով թողու զինք, եւ թէ այնչափ հակառակամարտ կրնա յաղթալ կուսակցութեանց մէջ Վաղդիոյ միւսութիւնը միմիայն լարողնեան գերդատարան հաւատարմամբ է։ «Եւ քաղաքը, որ ըստս, որ քաղաքական սպանութիւն մը կը թելադրէ կամ կը դործէ, որ միանգլայմայն դատաւորն է դահիճ լըլլալ, միշտ իր անկեալութեան հակառակ արդիւնք կարտադրէ. եւ այս է իր եղեռնաւ անհրաժեշտ պատիժը։ Սերվիոյ մէջ պատահած դէպքն ասոր մէկ յայտնի ապացոյցն է, դաւադիրները կը յուսային որ Սերվիոյ իշխանըն սպաննելով ուրիշ գերդատարան մը թագաւորիւ կուտան. իայց Օպլէնովիկի գերդատարան առաւել եւս ապահովեցին։ Եթէ ուրիշ իրիկի թագաւորին դէմ ուղղեալ բաղնիքի

դաւադրութեանց մէկը յալոյէր, խնամ  
հաւանական է որ Օրլէանի դերդաս-  
տանը տակաւին Վաղղիպօլլայ կը թա-  
գաւորէր։ Եւսօր եթէ ես ալ մարդան-  
պաններու հարուածքները եւ խնամ-  
ժողովուրդը միաձայն իմ ուղիս պի-  
տի բնօրէն եւ եթէ կայսերական  
դերգաստանն իսկ սպառնա՞ծ ըլլայ,  
Նէրլիաքոնց պէս պիտի միտուն է իմ  
անունն ժառանգող վտրրիկ հօրեղ  
բօրորդի կամ մօրեղբօրորդի մը, Ու-  
լան մը, որ կայսրութեան դքսօք վեր-  
ցնէ, սպանութեան վրէժք չուծէ,  
եւ կրկին անգամ հաստատէ այս հոշ  
մարտութիւնը թէ այն կռուակցու-  
թիւնն որ իր ձեռքը յարին կը թա-  
թախէ՝ բնաւ երբեք իր եղեռնագոր-  
ծութեանն օգուտ մը չպետենք։ Աստի  
աղաղան աներկիւղ կրնամ նկատել-  
բանիլ թէ՛ ապրիմ եւ թէ՛ մեռնիմ՝  
սի՛ կենանքս ու մահս հաւատարմա՞ն  
օգտակար պիտի ըլլայ Վաղղիպ, եւ  
իմ պաշտօնս պիտի կատարուի թէ  
ինձմէ եւ թէ՛ իմ յաջորդներէս ։ »

Պէշկրատի մէջ Սիբայէն իշխանին սպանութեան դաւադրացի դատորոշեալ ատենանը Նէքրաստոր Վարաթոր կէվիլ իշխանը հրաւիրեց է որ մինչեւ յուլիսի 24ը ներկայանայ իրբեւ գաւադորութեան մեղաւիկոյ: Սերվիոյ իշխանութիւնը Զոնգարիոյ կառավարութեան հետ բանակցութիւններ կընէ յիշեալ իշխանը յետս պահանջելով գատնելու համար:

Գաղղիայ օրէնագրական ժողովին մէջ ելուածից վիճաբանութեան առ թիւ պետութեան եւ եկեղեցւոյ բաժանման վրայ ճառ մը խօսեցաւ Գլխաւոր թիւ(1) իսկէ որ մեծ համակրութեամբ ընդունուեցաւ։ Եւս առ թիւ Գլխաւոր(2) իսկէ դադարի հռոմայ մէջ գումարուելիք ընդհանուր ժողովին վրայ իբրեւ օրէնագէտ եւ քաղաքագէտ խօսելով ըստ թիւ ժամանակաւ ընդհանուր ժողով դումարուած ամեն թաղաւորն ալ յանձնէ կը հրաւիրուէր . այն հրաման իրատար եպիսկոպոսոց երթալու եւ նինքն ալ գեապան կը դրիւր ժողովը։ Իսկ այն ատենն մինչեւ հիմա պետութեան եւ եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները բոլորովին փոխուած են։ 1789 թ. մեծամեծ սկզբունքներն ամեն անոն կերպարանաւորուաւ ըրին ուրիշաւ, մեր փառաւոր գաղղիական ազգային եկեղեցին, հիմա եպիսկոպոսները պարզապէս հռոմայ գործակաւորներն եղած են, եւ Գլխաւորն անընդամենութեան պաշտպան։ Եւ Երկրապետութեան ազգային եկեղեցւոյ աւանդութեանց հաւատարիմ կը կենաց իսկ եպիսկոպոսութիւնը եւս յանդեմ անդամաւորանութեան կը յարի եւ Երկրապետը կը գերադասեցէ (Իսկ այս անդամ) իսկն առանց քրդաբային ընկերութեան դիմելու եր հրաւիրէ ժողովը։

եւ հետեւաբար ինքնին կը հյատատ  
 լաիէ պետութեան եւ եկեղեցւոյ բա  
 ժանման սկզբունքը . ուստի կառա  
 վարութիւնն ալ պէտք է որ եկեղեցա  
 կանութեան կառարեւելապատու թիւն  
 տայ . ուր երթալու , եւ ինք ալ բը  
 նաւ միջամտէ :

Իսկ դատաստանական եւ կրօնական գործոց պաշտօնեայն՝ Պ. Լամբ-Օլիվէի եւ Պ. Լէոուի (որ նմանապէս ճառ մը խօսած եւ պապականութեան յարող պետութեանց անկումը նշանակած էր) պատասխանելով ըստէ թէ՛ կը ցտիկ որ իբրեւ նախարար չլինար պետութեան եւ եկեղեցւոյ թափամանն, դատախարարութեան ազատութեան եւայլն, մեծ խնդիրներուն վրայ իր կարծիքն ամենայն համարձակութեամբ յայտնել ուրիշ երեսպիտաններու պէս, « Թողունք, ըստ, այս խնդիրները եւ ձգենք որ ժամանակը գործէ, ժամանակն արդէն յատ մեծ գործեր տեսած է, ուստի յուսալի է որ այս խնդիրներն ալ կը լուծէ: » Տարալոյս չկայ որ ա, սիկա անուղղակի կրաւունք տալ էր իր յառաջնակից ճառախօսաց, ուստի եւ նախարարին ճառը խիստ հաճոյ տպաւորութիւն չէ ունեցած անդարարեւնական տիւրմէներու մէջ:

Մանասիս դարձեալ իր պարբերական յաւըմանքն ու աքսորներն ունեցաւ: Վերկայ կառավարութեան հաւատակ կուսակցութիւնները միարեւեակ են եղել որ թագուհին ձգելով իր բոլորը Սօնքանսիէի դռան կենը դառնալ ըարձգայնեն տղատական սոսկման հարգութեամբ մը: Բայց կառավարութիւնը չտու իմանալով յեղափոխութեան դաշին եղող զօրապետները բանտարկել առաւ, որոց շատն առանց դատաստանի: Բանաւրեան կզկններն քարտեցան: Սօնքանսիէի դռան ալ երկրէն հեռանալու հրաման առաւ եւ ընտանեօրը ոնորադէպ: Երբ ի թէ յեղափոխէք: Բրուսիոյ կառավարութեան հետ բանակցած եւ անկէ՛ ալ նոգատներ ընդունած են եւ ըրել եւ լի վտարէն: Զորահատաւարաբնական կառավարութիւնն ողգտտերազմի ժամանակ: Բրուսիոյ եւ Իտալիոյ կողմն արտի զւեհե՛ եղեր: Բայց այս զրոյնն անհատալիք թըր: Երբ արկան ելէն Սօնքանսիէի գտը՝ ըր մեծ յանդանը մ՝ ունեցած ըլլալ, յայնախան կառավարութիւնը նպարտալէ զայն ծախու զնորոյ դաշինքը: Երբ զայն ծախու զնորոյ դաշինքը:

Վերականգնելու համար լուրերը կը  
համադրանան թէ նախագահը յուլիսի  
կին որ է Վիլյամսը, չհամագործակց  
պատժեան տարեկանը, յայտա  
նարարութիւնը հրատարակելով ընդ  
հանուր ներքողութիւն ցորհեր է հա  
մարտի 1-ին ապստամբութեան մասնակ  
ից բոլոր անհայտ իրաց տեսակ  
անոնք որ արդէն դաւաճանութեան

խոնարհօք դատապարտուած են: Դա-  
խաղահին ծայրայեղ հակառակորդ-  
ներն այս յայտարարութենէն առիթ  
առնելով զինքը պիտի ամբաստանեն թէ  
սահմանադրութեան իրեն տուած իշ-  
խանութիւնը չարաշար կը դորձածէ:  
Ըրդէն քանի մ'երեսիտիւններ նոր  
ամբաստանութիւններ կը պատրաս-  
տեն Պ. Ճժնարի դէմ: Բայց ծայ-  
րայեղ հակառակորդաց բուռն կարծի-  
քը չպիտի արդելու անուշա որ Սի-  
ացեալ՝ Լաճանդաց ժողովրդեան մե-  
ծաղոյն մասը նախադահին հայտասե-  
րազարականութիւնն ու դիտաւորու-  
թիւնները ժխտէ: Պատեցաղ: Սին Ժա-  
մանակ Պ. Լինքոյն շարունակ այս  
յայտարարութիւնն ըրած էր թէ իր  
միակի նպատակն է միութիւնը վերա-  
կանդնել, ինչպէս որ էր յառնա-  
լոյն, եւ ոչ թէ հարաւայինները նը-  
ւաճել: Բայց ծայրայեղ հասարակա-  
պետական մասը երեսիտիւնաց Ժո-  
ղովն ուրիշ քաղաքականութեան մը  
կառաւնորդէ: Երատամբութենէն ի-  
վեր չորս տարի կանցնի եւ հարաւայինը  
տակաւին արտաքոյ կարգի վիճակի-  
մը մէջ կը գտնուին, քանզի սահմա-  
նադրութեան չըմանին դուռն են: Ի-  
ռոնց վերտին ընդունուելուն համար  
երեսիտիւնական ժողովին առաջար-  
կած պայմանները սահմանադրութեան  
իրենց տուած մէկ քանի կրաւունքէն  
հրաժարում կենթադրէ: Բակ նախա-  
դահին իր իշխանութեան ներածին  
պայ կը մերժէ այն պահանջով որ  
գլխաւորութիւնը երկարեցնելու միայն  
կրնայ ծառայել, մինչդեռ պէտք էր  
ըլտառով վերնար: Բայց իր կարծիքը  
կրնայով հաղորդել երեսիտիւնական  
ժողովին, որ ըստ Լմերիկայի սահմա-  
նադրութեան՝ օրինաց խնդիրներու  
մէջ ամենէն բարձրագոյն իշխանու-  
թիւնն ունի: Պ. Ճժնարն պատշաճ  
ամպարաց դոնէ ներում նորոգելու ար-  
թուութիւնն ի դորձ դնել:

Ի մերիկայի մէջ նախագահական նստութեանց համար ամեն կուսակցութիւն առանձին ժողովներ կազմելով երեւց ընտրութիւնքը կողոյշեն, եւ իրենց ուղած ջրադրացիութեան մէկ խաղիւրդ կը հրատարակեն: Այսպէս կարգէ ամեն կուսակցութիւն իր նստութիւնները ծանոց եւ ժադիքները հրատարակեց, բայց ստակաւն յայտնէ թէ թէ որոնք ընտրութիւն նախագահ լինելու ըլլայ, կամ որոնք ջրադրացիութեան խաղիւրդ պիտի ըլլայ:

Լեբիկոյ թագուհին Արհարորթի  
եպուհ տառաջը ծուռւ Սըր Ոս-  
էրթ Նէրլըրի Ի վարձատրութիւն  
էր քաջութեան եւ զինուորական տա-  
նողին : Բայց Սըր Ո . Նէրլըրի  
նաղանդը որչափ ոչ որ շքեացունի,  
չենեմէ նաեւ որ անդիտայիք զայն  
այիէ դուրս կը մեծ դնեն քաղի մեծ  
ամառը չէր յաղիքն այնպիսի թըշ-  
ամառը մը որ իրեն համարելու եւ տ-  
անց ի նմանութեան Թող աստ







դարձնելը հիմնականում անհրաժեշտ է, այլ իրենց հոր խնդրանքը արձանագրած են, ոչ հին և ոչ նոր հոգաբարձու թիւները փոխարինելով, և հետեւեալ փոփոխութիւնները արձանագրելով: Բնական է, որ երբ հայրը իր գաւառի կը պահանջէ, այնպիսի թշուառի մը մատուց օրինակ մը յանձնել պէտք է թէ ոչ, ասի դատելու կարողութիւնը գրեթէ քննադատութիւնէ վեր է: Ի Պօլիս Գաթա խան Ահաթը Աւետարան 12 յուլիս 1868 Վեսարացի

Եւս մանրամասն տեղեկութիւններէ յայտնի կը տեսնուի թէ արշափիլ թաւառներ ունին եղբ. զաւակները վաճառելու յանդէսը զաւակնորդ մարդուն մը չարա թիւեր ծածկելու համար քրտած անհիմն խօսքերուն չհաւատալու և մեկը կամ միւր տարապարտ չամբաստանելու:

Հետեւեալ նամակը որ Վեսարից անդադնոց երեւելիներէ ոմանց ուսումնասիրական մեկ նոր ձեռնարկութիւնը կը ծանուցանէ: Դերկութեամբ հրատարակելով՝ ամեն բարեօրէն ազգայնաց ու շարքութեանը կը յանձնենք:

... խմբագիր Մատիս պատուական լրագրող:

Ինչպէս արդէն յայտնի է ամենուն մեր Վեսարից Ս. Վարդապետի բարեհաճութեամբ և այժմեան յառաջագին մթնոլորտէ տարաբարութեանց համաձայն գիշերօթիկ և բարեկրթութեանը զբոսը մը գործի մնալով ամեն ազգայնորդ արդիւնք և վերջ պատճառած էր, այս մասին թէպէտ ուրիշ վանքերու հետ բազմապատկելով իր գործընկերան արգիւններով ալ պարծանք ստացած է իւր մէջէն հանելով երբեմն բանտուն վարդապետներ և վարժապետներ, բայց երթալով լայն ալ հասցնելու անկարող՝ ամենաւերջ այս վերջին ժամանակներս որ առաջնորդ հետ բազմապատկելով գրեթէ յետին վեճակի մէջ գտնուելու դժբաղդութիւնը ունեցած է:

Եստեղ ամենուն քանի մ'անուղղակի օրհնածաւերէն գտաւ, ուղղակի նախապատճառ՝ միայն իրեն հասցնելու նուազութիւնը և հաստատուն եկամտից պակասութիւնը իրար ըստ գիտնալով, միջոցառողքս ինչպէս կ'եստացի երեւելիներէ քանի մ'ազգայնորդ և բարեկրթական անձինք այս օրերս բարեկրթական և ազգայնորդ մը նոյն Ս. վանքին մէջ բարեկրթ և զիշխութիւն գործը մը բարեկրթութեանց ազգայնորդ անուղղակի գաւառից կ'ընթացի մատակարարելու, անոնց ամեն պիտոյքները միայն իր գործադրելէն դուրսնալով հասոյթէն հոգալու և գործը գտաւ հոգաբարձութեան մը յանձնելու նպատակաւ:

Ահա Վեսարից Ս. Վարդապետի փառաց Ուսումնասիրական ընկերութիւնը և առաջնորդ ընդհանուր բաժնորդագրութեան մը բանալ ձեռնարկած են, զորն Վեճակաբար Ս. Վարդապետը Հայոց ալ վաւերացնելէն ետքը արդէն բաւական ազգայնորդ և բարեկրթական անձինք իրենց բաժնորդագրութեամբը սկսան քաջալերել յիշեալ ընկերութիւնը: Սակայն ինչպէս որ նոյն Ս. վանքը ընդհանուր ազգայն կը վերաբերի, հետեւաբար անոր յառաջագինութեան օժանդակելու հոգն ու կարեւորութիւնն ալ ազգայն վերաբերելու, ընկերութիւնն կը փութայ իւր բաժնորդագրութեան յուսով իրենց ընդհանուր ազգայնորդ անկարող ամեն կարգի և անտիմանի անձանց, որոնք կուզեն այսպիսի բարեկրթական ընկերութեան մը ձեռնարկել: Եւ ահա այն մտքով ամեն մէկ բաժնին համար խիստ զգուշացնելու մտքը մը որոշուած է, այսինքն կէս արծաթ Մէճիմ մէկ բաժնին և միսնգամ միայն վճարելի:

Խմբագիր: ... խմբագիր, որ ազ-

գաւորաբար բարեհաճութեամբ ազգայնորդ լրագրող միջոցաւ ծանուցանել հանրութեան ազգայն այս գործին նպատակաւ կազմուած ընկերութեան սկզբնաւորութիւնը, և հրապարակելով այն ազգայնորդ և բարեկրթական անձինքը որոնք իրենց սեփական պարտք մը համարած են այս տեսակ ընկերութեանց նպատակը: Աստի համար ինչպէս երբեմն ազգայնորդ ձեռնարկութեան մը սեփական տեսակ յառաջագինութեան պատկերներ վայելած է հայ ազգը, այս մասին ևս պիտի կարողանայ քաջալերել ձեռնարկութեան անմիջական արդիւնքը: Ընկերութեան վերաբերեալ կանոնները և բաժնորդաց պիտի անուանենք իրենց շնորհած գրաւական քանակութեանը հետ ձեռք լրագրողի պատկան էջերուն միջոցաւ հետզհետեւ պիտի հրատարակուի: Եւ յիշեալ ենք որ ամեն այս ընկերութեան փոփոխութիւնը շուտով պիտի իր նպատակին հասած տեսնուի՝ ուրիշ անուանալով պիտի ունենան: Երբ և ես մնամ ընդհանուր ազգայն յառաջագինութեանը ցանկացող անձունէր պաշտօնեայ ազգայն: Ի 10 յուլիս 1868 Ն. Յակոբ վարդապետ Ի Կոստանդնուլ լուսարար Ս. Կարապետի պօլիս վանքի Վեսարից

Իսա 28 յուլիս 1868

... խմբագիր: Ենթադրուի Ձեր յարգութեան զբաժնէ նամակներէն մեկուն մէջ և զորն ազգայնորդ Մատիսը միջոցաւ հրատարակելու պատկան բրիքը: Կըսէի թէ ուրիշ պիտի լինի ի՞նչ է պիտի լինի հայոց վրայ ալ գործել լուրեր հաղորդելու առիթ ունենալով: Երբ եթէ մինչև հիմա իսկ մը չգրեցի պատճառն է որ չունէի ինչ հրատարակութեան արժանի: Եւ ի՞նչ, ... խմբագիր, կուգամ ուրիշութեամբ իմացնել Ձեզ թէ Իսայի հայոց միջոցով մասնակցութեամբ կարողանալու է ազգայնաց ազգայնին զորոյ մ'ունենալու նպատակը: Գարուն ինն ամիսէ ի վեր կը բանի և աշակերտուհեաց թիւն մինչև յայժմ է 25:

Սովորելու լեզուներն են հայերէն, ռուսերէն և ֆրանսերէն:

Հայերէն լեզուն մէջ այն օրինորդներն որ իւրեանց տալու մ'աւելցնուած անգամաւորապէս շարժելուն, այսօր իննորդ ամենուն մէջ բաւական ազգայն կը հասնան ընտանեկան խօսքերն և կը խօսին, իսկ գաւառներն է Տ. Ստեփան Երեւանի արժանապատիւ քահանայն:

Ուսանողներն մէջ աւելի յառաջացած են, փաստի զի այս լեզուն գրեթէ առհասարակ մայր լեզու գործած է ամենուն տանը մէջ, ուստի և ընդունուած թիւներն ալ աւելի յարկաւ է իսկ սորա գաւառներէն ինչ յանձնուած է:

Գաղղիներէն մէջ նոյնպէս մեծ յառաջագինութեան մը կը տեսնուի զորդիպիքը քաջապատարակուհեաց մը ջանքն իւր, որ զպարտին ներքին հակոյն և տեսուն ալ է:

Գարունի առաջին հարցաքննութիւնն եղաւ ի ներկայութեան Տէրութեան կողմէն կարգուած երեւելի փոխառուհեաց մը և ի ներկայութեան քանի մը ազգայնաց, արդիւնք Մեծ. Տ. Յակոբ Վերջերեան, ուսումնասիրելու լուսնի Վերջերեան, որ ամենայն դէպիւս, իւր գործութեանը գործով ալ իմացնելու համար, այս օրերս մասնաւոր ուղերձը մը աստը կ'սոր գաղղիներէն զպարտական գրեթէ նուիրեց վերաւ տեսնել յանուն ազգայնաց զպարտին:

Ենթադրուի ազգայնաց զպարտին ունենալու կարեւորութիւնն շատերը մեր հասարակութեան զբաղմունքն և անոր համար ուրիշ երկու անգամ ալ բարեկրթութեան եղանակն անհայն զգուշացնելու:

Գարուն չարապետեց. իսկ այժմ զբարոյիս Երբող վերադարձնել ջանքը, հոգաբարձութեան օժանդակութեամբն և մեկ քանի մասնաւոր ազգայն ինչ օգնութեամբն ահա՝ զպարտ մը ունենք բաւական կարգաւարեալ, որուն սրբանոց կը մտնէ յարաւարութիւն:

Գարունի բացուելուն վրայ խօսելով, առիթ կ'ունենամ քանի մը բաժնորդներէն ալ այս նիւթին մէջ հանդիսացնելու սորա բացուելուն իւր ընկերական նպատակաւորը:

Եւ ժաման հոգաբարձութեանը ընտրութեան ժամանակին Մեծ. նախագահը հոգաբարձութեան կողմէն ազատաւոր յայտարարութիւն ըրաւ թէ պատրաստ են որ և ինչ առաջարկութիւն ընդունել, որ հասարակութեան օգտակար լինելով անմիջապէս կը գործադրուի:

Ես յարաւարութեան վրայ ազգայն և ամենուն սիրելի Պ. Բարդուի Մարգարէի վերադարձութեան օրերուն 1866ին հոկտեմբերի 8ին առաջարկութեամբ կը յորդորէի զՄեծ. հոգաբարձութեանը ազգայնաց մը բանալ, խոստանալով միանգամայն որ երկու տարուան միջոց ամեն օր մէկ մէկ ժամ ձեր գաւառները պարտաւորութիւնը յանձն կ'ունենալ: Երբ Տ. Ստեփանն ալ իմ հրաւիրմանս այս առաջարկութիւնն սիրով ընդունելու և այսօր ձեր գաւառները միմիայն մեր ազգայնաց օտար զպարտներ երթելու և ընկերականութիւնն արդիւնք և ազգայնաց գաւառակարութիւնն ստաւ նպատակաւ: Ես սիրեցի և զիստաւոր կարծեմ որ զիստաւորութիւնն տեսնուած յիշեալ զպարտին բացուելուն:

Եւ որպէս զի ձեր գաւառներ երկու տարուան ժամանակահատիւ ընտանեկան վերջն ալ հոգաբարձութեանը գործաւորութիւններ չկը, կը խոստանամ այն տան ևս ձեռքէս եկած զիստաւորութիւնն ընել, եթէ ապրիմ. թող ուրեմն այս կողմէն մարդ չտեսնուի: Քանզի ես որ ազգայն հոգաբարձութեան իւր խորհրդակցի անդամ ընտրուելով, վերջ տարի ծառայութիւն մատուցի, և միանգամայն երկու տարի և երեք ամիս ալ եկեղեցականութեան պաշտօն վարելով՝ եկեղեցականութեան կողմէն նորոգելով և մարմարով պայծառացուցի: Ես որ կողմերուս հայոց մէջ առաջին անգամ հասարակական ընկերութիւնն մը կազմելու գաւառակարն ընտանեկան, նորա կազմուելուն պատճառն եղաւ, և այսօր ալ այն ընկերութեան տանտնապետութեան պաշտօնն ընդունելով իրար գործողութեանը ընթացքն կը բռնեմ: Այնչափս ես որ տան և ուր տարիէ ի վեր զպարտին ուսուցիչն լինելով, հայերէն և ռուսերէն լեզուներու գաւառներութեանը կրնամ փորձել ռոմով մը (և կարգաւ Եստեղ պատուարեան ազգայն կիցերս որ տեսնել թէ բոլոր ըսածներուս մէջ չափապատեցութիւն չեմ ըրած) պատրաստ եմ հիմնադրուի ալ ձեռքէս եկածն ընել: Ուրեմն կը կրնամ, իմ կողմէն մարդ չտեսնուի, փաստի զի հասարակաց օգտին համար սովորած եմ զհոգաբարձութեանը ընել, միայն թէ առիթն եկած ժամանակ հասարակութեանն ալ իւր անձնատէր պաշտօնեաները զէթ յարաւարեան վարձատրելու և քաջալերելու պատրաստ լինի:

Ես առ ընդամենը ունիմ ծանուցանել, ... խմբագիր, որ մեծապատիւ Պ. Փիլիպոս Յ. Յուսիկեան ամսոյ սկիզբէն մեծ և բարեկրթական պակսներով գարաւարած գերեզման ջանք մը նուիրեց եկեղեցւոյ, որ մասնաւորապէս այս ուղիմա Փարիզէն բերել տուաւ:

Մեծ. Պ. Յուսիկեանը քաղաքիս առաջին կարգի վաճառականներէն մէկն է, որ Փարիզէն և Լոնդոնի վաճառականներուն հետ յարաբերութիւն

ունի: Իւր հայրն ալ Մեծ. Տ. Յովհաննէս Յուսիկեան որ ժամանակաւ Պ. Պօլոյ վաճառականներուն հետ յարաբերութեան մէջ էր, նոյնպէս գարունց այն տանները մեր եկեղեցին քանի մը պատկերներով և արծաթեայ կանթեղներով:

Հայոց պատմութեան գաղղիաւորներ թաղմանունին Ուսումնորդ մէջ ալ հրատարակելիս Վեսարեան Ս. Պօլոյ վաճառականներուն հետ յարաբերութեան մէջ էր, նոյնպէս գարունց այն տանները մեր եկեղեցին քանի մը պատկերներով և արծաթեայ կանթեղներով:

Ես լուրերն Ձեր յարգութեան հարգելով, կ'աղաչեմ, ... խմբագիր, բարեհաճեցէ՛ք հրատարակել պատուական Մատիսը միջոցաւ ի գիտութիւն ընթերցողաց:

Պատիւ ունիմ:

Լ. Սերմազաւան:

Թէքլիմազ 7 յուլիս 1868

Պատուարժան խմբագիր: Ժամանակէ մը ի վեր քաղաքիս մէջ մեր առաջնորդին և միացեալ Թաղ խորհրդոց մէջ տիրած անհամաձայնութեան վրայ ազգայն յարաբերութեան մէջ քանի քանի հրատարակութիւններ եղան. ոմանք առաջնորդին ազգայնութեան արեւը գործելով ուղիցին ճամբարութեան արեւը գործելով վարագուրելու և առաջնորդը անմեղ երեւցնելով. ոմանք ալ զանազան նկատողութեամբ երբեմն ի նպատակ առաջնորդին գրեցին հակառակ իրենց խզելու վկայութեան, եւ երբեմն ի նպատակ ճամբարութեան ուր որ շատ խիստ կուգար խթանի դէմ աքացել: Իսկ մենք ինչպէս ըսկիզբէն համառօտելով ամեն ազգայնութեաններէ ազատ ևս ձեռքերն սրտերունս վրայ ինչ որ կը պատահանէ մեր խզելու վկայութեանը պարտքն առնուած ճշմարտութեան պիտի խօսինք, եւ աներկբայ կը յուսանք որ մեր ըսածներուն արձագանք պիտի տայ ժողովրդեան ողջամիտ մասը:

Քանի մը տարի առաջ, երբ բողոքականութիւնը ծաւալել սկսաւ մեր եկեղեցւոյն մէջ, ըստ որում առաջնորդն անկարող էր դարձանելու, Թաղ խորհուրդը յարմար գտանք ազգայն Պատրիարք քահանայ ճարտար քարոզիչ մը խնդրել, իր այս խնդր լսելի ըլլալով անմիջապէս քաղաքը զրկուցաւ արժանապատիւ Մամբրէ վարդապետ Մամիկոնեանը, որն որ լրագրու քարոզութիւններով — որոնք աւելի մարդոց հոգեւոր քան թէ ակնային կը խօսէին — ազգայն այս նշանաւոր կրօնափոխութեան ազատեց: Ահա հոս կ'սկսի առաջնորդին փառաբանող ողբոյն ստուգը (նախանձը) առ Մամբրէ վարդապետ, եւ ամեն կարգի ժողովրդեան սէնն ու փախաքը առ քարոզութիւնն ուրիշ. ուստի քաղաքիս երկու եկեղեցիներէն առ իր երթալով ըլլար Մամբրէ վարդապետ, ժողովուրդը ոչ խաբար հոգեւոր նախ իր հոգեւոր ետեւէն երթալով իր սիրոյն ապացոյցը կուտար. եւ միւս եկեղեցին գրեթէ կայրիւնար: Եւ քանի կարող ժողովուրդ մը չէր գտնուէ:

Ժողովրդեան այս սէրը երթալով դնաց և զօրացաւ. անցեալ տարի երբոր առաջնորդն իր թեմերը այցելութեան ելած էր, ժողովուրդն առ Մամբրէ վարդապետ ունեցած սիրոյն երկրորդ ապացոյցը տալով խնդրալի մը ներկայացուց ի մի հրահրելով երկու թաղի Թաղ խորհուրդին իրենց խնդրը գործադրելու: Թաղ խորհուրդեան այս կարեւոր խնդրը. խնդր մը որոյ առաւել իրենց սրտի խորքը արմատացած ըլլալով, միանգամայն մահաւան և անմահութեան չափ տարբերող



